

Miljöförvaltningen	Dnr MHN 2022-20735
Stockholm Vatten AB	Dnr 22MB1606
Exploateringskontoret	Dnr E2022-05044
Trafikkontoret	Dnr T2022-02886
Stadsbyggnadskontoret	Dnr 2023-05738
Fastighetskontoret	Dnr FSK 2023/245
Idrottsförvaltningen	Dnr 1.6/2023/197
Södermalms stadsdelsförvaltning	Dnr SÖD 2022/1251
Kungsholmens stadsdelsförvaltning	Dnr KUNG 2022/441
Norra innerstadens stadsdelsförvaltning	Dnr NI 2023/24
Bromma stadsdelsförvaltning	Dnr BRO2022/432
Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning	Dnr HÅ 2023/371

Handläggare

Miljöförvaltningen, Åsa Andersson
Tel 08-508 289 99

Stockholm Vatten AB, Joakim Lücke
Tel 08-522 124 60

Exploateringskontoret, Johan Gustafsson
Tel 08-508 264 31

Trafikkontoret, Tomas Nitzelius
Tel 08-508 260 42

Stadsbyggnadskontoret,
Virginia Kustvall Larsson Tel 08-508 272 54

Fastighetskontoret, Boel Noro Svärd
Tel 08-508 267 55

Idrottsförvaltningen, Oliver Karlöf
Tel 08 508 276 59

Södermalms stadsdelsförvaltning
Mats Christenson Tel 08-508 122 01

Kungsholmens stadsdelsförvaltning
Jessica Jerrås Tel 08-508 098 88

Norra innerstadens stadsdelsförvaltning
Jessica Jerrås Tel 08-508 098 88

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning
Karin Lönnberg, Tel 08-508 220 47

Bromma stadsdelsförvaltning
Lovisa Dyvall Silfverbrand 08-508 06 205

Till

Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2023-09-26

Styrelsen för Stockholm Vatten AB
2023-09-14

Exploateringsnämnden
2023-09-28

Trafiknämnden
2023-09-28

Stadsbyggnadsnämnden
2023-09-28

Fastighetsnämnden
2023-09-26

Idrottsnämnden
2023-09-26

Södermalm stadsdelsnämnd
2023-09-21

Kungsholmens stadsdelsnämnd
2023-09-28

Norra innerstadens stadsdelsnämnd
2023-09-21

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2023-09-28

Bromma stadsdelsnämnd
2023-09-28

Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström

Förslag till beslut

1. Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström, Fakta och åtgärdsbehov (bilaga 1) och Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström, Genomförandeplan (bilaga 2), antas.
2. Utredning, uppföljning och utvärdering av Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström ska ske i enlighet med vad som anges i detta tjänsteutlåtande.

Anna Hadenius
Miljödirektör Miljöförvaltningen

Mårten Frumerie
VD Stockholm Vatten AB

Thomas Andersson
Exploateringsdirektör Exploateringskontoret

Monika Joelsson
Stadsbyggnadsdirektör Stadsbyggnadskontoret

Gunilla Glantz
Trafikdirektör Trafikkontoret

Anders Kindberg
Fastighetsdirektör Fastighetskontoret

Marina Högländ
Idrottsdirektör Idrottsförvaltningen

Lisa Kinnari
Stadsdelsdirektör Bromma stadsdelsförvaltning

Jesper Ackinger
Stadsdelsdirektör Norra innerstadens stadsdelsförvaltning

Ann-Christine Hansson
Stadsdelsdirektör Kungsholmens
stadsdelsförvaltning

Lee Orberon
Stadsdelsdirektör Hägersten-Älvsjö
stadsdelsförvaltning

Alexandra Wynn
Stadsdelsdirektör Södermalms
stadsdelsförvaltning

Sammanfattning

Enligt EU:s vattendirektiv ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser för en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och kommuner och övriga berörda myndigheter har ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs.

Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna uppnå det bostadspolitiska målet om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030.

Riddarfjärden och Norrström påverkas, i likhet med majoriteten av stadens vattenförekomster, av att närområdet har förtätats vilket har lett till att livsmiljön och vattenkvaliteten för djur och växter förändrats. Riddarfjärden och Norrström bedöms idag ha

otillfredsställande ekologisk status och uppnår inte god kemisk status. Syftet med det lokala åtgärdsprogrammet är att belysa de huvudsakliga utmaningarna och ge förslag på konkreta åtgärder så att vattenmiljön förbättras till att motsvara miljökvalitetsnormerna.

- För att förbättra vattenkvaliteten har ett antal förslag till åtgärder tagits fram. Åtgärderna syftar till att rena dagvatten från befintlig bebyggelse och högtrafikerade vägar, förbättra den fysiska livsmiljön för växter och djur samt egenkontroll och tillsyn av verksamheter som påverkar vattenområdet.
- Kostnaderna för föreslagna åtgärderna uppskattas till 68-92 miljoner kronor. Årliga driftkostnader för anläggningarna beräknas till cirka en miljon kronor.
- För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrig. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare och att åtgärderna kan ändras baserat på resultat från utredningen.
- Övriga föreslagna åtgärder som driftinsatser, fördjupande undersökningar och miljötillsyn bör genomföras succesivt av respektive ansvarig nämnd och bolagsstyrelse, baserat på resultat från utredningar och ekonomiska förutsättningar.
- Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, exempelvis genom VA-taxan, inom ordinarie budget eller genom att söka externa medel. Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.
- De lokala åtgärdsprogrammen är inte juridiskt bindande som ett åtgärdsprogram i miljöbalkens mening, men utgör underlag för att konkretisera hur vattenmyndighetens bindande åtgärdsprogram ska kunna uppfyllas.
- Arbetet med lokala åtgärdsprogram visar att det finns ett omfattande åtgärdsbehov för stadens vattenförekomster och att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Effekten av vidtagna åtgärder kommer även att dröja då återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid.

Bakgrund

Miljökvalitetsnormer

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter. Det ursprungliga målet för samtliga vattenförekomster var att uppnå god status till år 2015. På grund av orimliga kostnader, naturgivna förutsättningar eller tekniska svårigheter har tidsfrist medgivits fram till år 2027 eller 2033.

Lokala åtgärdsprogram

Vattenmyndigheten i Norra Östersjön har tagit fram en förvaltningsplan med tillhörande åtgärdsprogram som på en övergripande nivå visar vad berörda kommuner behöver göra för att nå god vattenstatus. Syftet med lokala åtgärdsprogram är att med utgångspunkt från de åtgärder som vattenmyndigheten föreslår konkretisera arbetet för enskilda vattenförekomster. Lokala åtgärdsprogram tas fram enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus och antas av respektive nämnd och bolag.

Lokala åtgärdsprogram som tas fram på kommunal nivå har inte samma rättsliga status som vattenmyndighetens åtgärdsprogram, vilka beslutas med stöd av miljöbalken. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

Ärendet

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns vattendistrikt har fastställt miljökvalitetsnormer för Riddarfjärden och Norrström till god kemisk status och måttlig ekologisk status till 2027 respektive 2033, med mindre strängt krav för hydromorfologisk påverkan då befintlig stadsmiljö ses som ett allmänintresse av större vikt. Trots det mindre stränga kravet ska bästa möjliga ekologiska status uppnås som kan åstadkommas med rimliga åtgärder.

Stora delar av Riddarfjärden och Norrström har varit hamnområde under hundratals år vilket har haft en stor påverkan på miljön. I likhet med majoriteten av stadens vattenförekomster medför den omgivande stadsmiljön en påverkan på Riddarfjärden och Norrström som bedöms ha otillfredsställande ekologisk status och uppnår inte god kemisk status. Hårdgjorda kajer, utfyllda grundområden, utsläpp av bräddat avloppsvatten, snötippning, dagvatten från högtrafikerade vägar och strandnära förorenade områden som båtuppställningsplatser påverkar miljön för växter och djur. Föroreningar som förekommer i förhöjda halter i Riddarfjärden och Norrström är antracen, tributyltenn (TBT), perfluoroktansulfonsyra (PFOS), bromerade difenyler (PBDE),

polyklorerade bifenyler (PCB), antracen, fluoranten, koppar, bly och kadmium. För att motsvara god status behöver halterna minska med cirka 10-99 %.

I det lokala åtgärdsprogrammet för Riddarfjärden och Norrström belyses utmaningarna för att nå miljö kvalitetsnormerna. Programmet innehåller förslag på olika typer av åtgärder och möjliggör för ansvariga aktörer att påbörja förstudier, projektering och genomförande av åtgärder utifrån de förslag som lämnas. Målgrupper för åtgärdsprogrammet är kommunala nämnder och bolag, i första hand Stockholm Vatten AB, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden samt Södermalm, Kungsholmen, Norra innerstaden, Bromma och Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnder.

De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärds genomförandet kommer att förvaltas digitalt på Miljöbarometern av Miljöförvaltningen, vilket innebär att uppföljning och förändringar redovisas på ett samlat och flexibelt sätt. En utvärdering av arbetet enligt de lokala åtgärdsprogrammen ska ske senast 2025 och kommer att samordnas av miljöförvaltningen.

Ärendets beredning

Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström är framtaget av miljöförvaltningen i Stockholms stad tillsammans med Stockholm Vatten och Avfall. Representanter från stadens exploateringskontor, trafikkontor, stadsbyggnadskontor, fastighetskontor, idrottsförvaltning och berörda stadsdelsförvaltningar har haft möjlighet att delta i en referensgrupp.

I det lokala åtgärdsprogrammet föreslås åtgärder vilka ska leda till att god vattenstatus nås samt identifierade förvaltningar och bolag som får i uppdrag att utreda respektive åtgärd vidare. I arbetsprocessen har osäkerheter identifierats gällande kostnader samt risker att föreslagna åtgärder kolliderar med andra ändamål. En första version av åtgärdsprogrammet har översänts till berörda förvaltningar för kontorsremiss på tjänstemannanivå under 2022. Programmet har därefter kompletterats utifrån inkomna synpunkter. Stadens strategiska samverkansgrupp har granskat och godkänt åtgärdsprogrammet inför politisk behandling. I den strategiska samverkansgruppen ingår miljöförvaltningen, Stockholm Vatten AB, exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen samt Bromma och Norrmalms stadsdelsförvaltningar.

Synpunkter och förslag

Förslag till åtgärder

I genomförandeplanen föreslås ett flertal övergripande åtgärder som syftar till att bland annat spåra och åtgärda felkopplade spillvattenledningar och tillsynsåtgärder riktat mot föroreningskällor som båtklubbar samt vägar och parkeringar.

Därutöver presenteras förslag på 14 platsspecifika åtgärder. Åtgärderna avser att rena dagvatten från befintlig bebyggelse och infrastruktur samt att förbättra livsmiljöerna för växter och djur.

Kostnader

Investeringskostnaderna för de föreslagna åtgärderna uppskattas till 68-92 miljoner kronor utifrån relevanta schablonberäkningar samt en osäkerhetsfaktor på 15 %. De årliga kostnaderna för drift och skötsel av anläggningarna beräknas till cirka en miljon kronor.

Kostnadsuppskattningarna för åtgärderna är osäkra och i flera fall kan totala kostnader redovisas först när detaljprojekteringarna har utförts.

Kostnaden för genomförandet av åtgärder ska sättas i relation till möjligheten att nå miljö kvalitetsnormerna och därigenom kunna genomföra de planerade stadsbyggnadsprojekten i enlighet med kraven i plan- och bygglagen samt de ekosystemtjänster som en god vattenkvalitet för med sig.

Ansvar för genomförande

För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrigt. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare baserat på mer detaljerad kunskap om de lokala förutsättningarna. Om respektive åtgärd är motiverad att tas vidare kommer dessa hanteras inom ordinarie investeringsprocess för inriktnings- och genomförandebeslut, där varje åtgärd hanteras enskilt men resultat följs upp aggregerat för respektive vattenförekomst. De föreslagna åtgärderna kan därmed ändras baserat på resultat från vidare utredning. Åtgärderna ska dock tillsammans uppnå det övergripande målet; att uppnå god vattenstatus i aktuell förekomst.

Om det visar sig att någon föreslagen åtgärd inte är möjlig att genomföra behöver en åtgärd som ger motsvarande resultat tas fram, annars äventyras möjligheten att kunna uppnå god status. Beslutet att godkänna förslaget till lokalt åtgärdsprogram innebär inte ett beslut att vidta exakt de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet, utan att vidta de åtgärder som krävs för att nå det övergripande målet god status.

Huvudansvarig för genomförandet av dagvattenåtgärder i befintlig stadsmiljö är Stockholm Vatten AB i egenskap av verksamhetsutövare. Exploateringskontoret har som markägare ansvar att säkerställa genomförande av åtgärder för restaurering av sjöar och vattendrag, exempelvis fosforfällning. Trafikkontoret och berörda stadsdelsförvaltningar ansvarar för åtgärder på allmän platsmark, som exempelvis förbättring av drift- och skötsel i syfte att minska påverkan på dagvattnet. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för att tillräckligt med utrymme avsätts för åtgärder i samband med detaljplanering. Vidare ansvarar stadsbyggnadskontoret även för den mer övergripande stadsplaneringen och därmed även att åtgärdsbehov beaktas i ett större områdesperspektiv. Genom de lokala åtgärdsprogrammen tydliggörs att kommunerna behöver avsätta eller på annat sätt reservera de ytor som är nödvändiga. För att åtgärderna ska kunna genomföras på ett

resurs- och kostnadseffektivt sätt bör ytorna samplaneras med klimatanpassningsarbetet och stadsbyggnadsprocessen i övrigt.

Finansiering av åtgärder

Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, till exempel genom VA-taxan, inom ordinarie budget eller genom sökt extern finansiering. Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.

Tillräckliga medel för såväl investering som drift behöver avsättas för genomförande av nödvändiga åtgärder om stadens vattenområden ska uppnå god status. Erfarenheter från tidigare åtgärdsarbete för att förbättra vattenstatusen i stadens sjöar visar att det finns behov av en väsentligt utökad finansiering för att nå målet om en god vattenstatus. Åtgärder för bättre vatten behöver vara en naturlig del av stadsutvecklingen.

Möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna

Åtgärderna i det lokala åtgärdsprogrammet visar sammantaget att det är möjligt att förbättra den kemiska och ekologiska statusen för Riddarfjärden och Norrström. För att åstadkomma en förbättrad vattenkvalitet behövs en hög åtgärdstakt, ekonomiska och personella resurser samt att befintliga ytor kan tas i anspråk. Kostnaderna och arbetet med åtgärderna för att förbättra vattenkvaliteten i Riddarfjärden och Norrström bör dock beaktas tillsammans med kostnaderna och antalet åtgärdsförslag för stadens samtliga vattenförekomster.

Stadens arbete med framtagande av lokala åtgärdsprogram visar att vattenmyndigheternas beräkningar av kostanden för åtgärder är underskattad. Utöver underskattade kostnader bedöms även åtgärdsarbetet att behöva fortgå bortom slutåret 2027 på grund av det omfattande åtgärdsbehovet som finns. Åtgärdsbehovet och att effekten av vidtagna åtgärder kommer att dröja på grund av att återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid, medför att det kommer att vara svårt att nå miljökvalitetsnormerna i stadens vattenförekomster.

Staden kommer att använda underlaget i de lokala åtgärdsprogrammen för att göra vattenmyndigheten uppmärksam på den faktiska åtgärdskostnaden och finansieringsbördan samt föra en dialog om behovet av statliga medel för åtgärdsutredningar och genomförande.

Det kommer att vara av vikt att utveckla strukturer och samverka för att åstadkomma väl grundade prioriteringar. Staden kommer därför att fortlöpande arbeta med att utveckla processerna för samordning och projektledning samt prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.

Bilagor

1. Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström - Fakta och åtgärdsbehov
2. Lokalt åtgärdsprogram för Riddarfjärden och Norrström – Genomförandeplan inklusive *bilaga 1 – Geografisk placering av åtgärder*